

Gediminas Kajėnas
Kultūros žurnalistas

Nupjautas medis – tragedija lietuviui: mokslininkas paaiškino, kodėl

Nekilnojamojo turto vystytojams Vilniaus centre nupjovus didžiulį sveiką ąžuolą, visuomenėje kilo pasipiktinimas tokiu brutaliu ir sunkiai paaiškinamu poelgiu. Prezidentas Gitanas Nausėda tai pavadino barbarišku išpuoliu, o Vilniaus savivaldybė bendrovei paskaičiavo šimtatūkstantinę baudą.

Kertamas medis (asociatyvi nuotr.) / 123RF.com nuotr.

Pastarąjį dešimtmetį Lietuvos miestuose ir miesteliuose masiškai buvo pjaunami ne tik pavieniai medžiai, bet ir ištisos jų alėjos, o trinkelizacija tapo vulgaria naujosios urbanistikos mada.

Vis dėlto, Ceikinių gatvės ąžuolo nupjovimo istorija bei šį įvykį lydintis atgarsis liudija, kad dėl klimato kaitos, betoninėmis dykvietėmis paverstų miestų gatvių bei aikščių šiandien į miesto plėtrą bei žaliųjų zonų būtinybę žiūrima bent kiek atidžiau, o medžio nuvertimas nebėra toleruojama norma.

Sostinės centre nukirstas šimtametis ąžuolas / Lukas Balandis / BNS nuotr.

Kodėl nupjautas medis – tai tragedijos archetipas?

Mitologas Dainius Razauskas primena nuo XX a. pradžios žinomą priežodį: „Leisk lietuvių nuogą į mišką, sugrįš ratuotas“. Pasak jo, tai puikiai liudija, kad žmogaus gyvenimas neatsiejamai susijęs su medžiu, mišku ir apskritai gamta.

O kokius medžio ir žmogaus vaizdinius pateikia lietuvių mitologija bei pasakos? Ar istoriškai bei kultūriškai nusistovėjęs mūsų požiūris į medį yra kuo nors išskirtinis, o gal remiasi bendražmogiška patirtimi? Kodėl nupjautas medis – tai tragedijos archetipas? Ir kas gali nulemti tausojantį, pagarbų ir kartu labai pragmatišką santykį su gamta XXI amžiuje? – apie tai pokalbis su D.Razausku.

Dainius Razauskas / Žygimanto Gedvilos / BNS nuotr.

– Galvojant apie mūsų kultūroje labiausiai žinomą pasakojimą, kuriame atskleidžiamas žmogaus ir medžio ryšys, turbūt daugeliui pirmiausia į galvą ateina pasaka „Eglė žalčių karalienė“. Jame žmonės paverčiami medžiais. Kaip jūs pats interpretuojate šią istoriją?

– Šio pasakojimo neįmanoma interpretuoti keliais žodžiais, jis ir pats gausybę variantų turi, ir gyvą galybę jų interpretacijų. Akademikas Leonardas Sauka yra sudaręs keturtomį: trys tomai pasakos variantų lietuvių, latvių bei įvairių kitų šalių tradicijose ir ketvirtas, storiausias, tomas pasakos tyrinėjimų bei interpretacijų. Vėliau išleisti dar du tomai jos literatūrinių interpretacijų.

Šiaip jau ši pasaka niekuo labai neišsiskiria iš kitų, o sureikšmintą mūsų kultūroje ji tapo tik XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Žmogus virsta medžiu tautosakoje ir mitologijoje kuo įvairiausiomis aplinkybėmis ir nuo seniausių laikų, šis motyvas puikiai žinomas jau antikoje. Šia prasme „Eglė žalčių karalienė“ – tik vienas nedidukas variantas iš gausybės pasaulyje gyvuojančių pasakojimų apie tai, kaip žmogus virsta ar yra paverčiamas medžiu.

Lietuvių liaudies pasaka „Eglė žalčių karalienė“. Dailininkas K.Simonis. Išleista „Kultūros“ bendrovės Šiauliuose. 1923 m. / Šilutės Hugo Šojaus muziejaus / LIMIS nuotr.

– Bet kodėl būtent medis taip tiesiogiai yra siejamas su žmogumi ir jo gyvenimu?

– Na, medis gal ne išimtis – žmogus virsta ir žvėrimi. Bet medis vis dėlto ypatingas. Visų pirma reikia pasiaiškinti esmines medžio savybes, kuriomis jis išsiskiria žmogaus aplinkoje.

Medžiai ilgaamžiai, paprastai gyvena daug ilgiau už žmogų. Medžiai nejudą horizontaliomis kryptimis, nebent būtų vėjo judinami, – jie įsišakniję į žemę. O štai vertikaliai auga, lėtai, bet atkakliai ir be paliovos stiebiasi aukštyn. Taigi viena iš esminių medžio savybių – vertikalė. Nepriklausomai nuo rūšies, lajos dydžio, amžiaus medis pagal išgales

visada stiebiasi aukštyn, į šviesą. Atsiranda du esminiai poliai – apačia ir viršus. Medis šaknimis remiasi, skverbiasi į žemę, o viršūne ir šakomis stiebiasi į saulę.

Vertikalė – tai ir atitinkamas vidinio pasaulio „matmuo“, vertybinis matmuo. Juk stovėti yra viena, o būti palinkusiam, paliegusiam – visai kas kita.

O vertikalė nėra vien išorinio trimačio pasaulio matmuo. Jau iš to, kas ką tik kalbėta, aišku, kad vertikalė – tai ir atitinkamas vidinio pasaulio „matmuo“, vertybinis matmuo. Juk stovėti yra viena, o būti palinkusiam, paliegusiam – visai kas kita. Viena yra stovėti stačia krūtine, iškėlus galvą, o visai kas kita – susitraukus gūžėti, klūpėti ar šliaužioti. Net biologinės evoliucijos atžvilgiu esminis žmogaus laimėjimas – kad jis atsistojo stačias ir tuo vertybiškai išsiskyrė iš visų keturkojų savo giminaičių. Žmogus pakėlė galvą į šviesą – kaip medis. Žmogus atrado ir prisiėmė vertikalę. Tai perdėm simboliška. Ir būtų labai pageidautina, kad žmogus šito savo „antgamtinio“ sugebėjimo neišduotų, neprarastų.

Pagaliau tas pats esminis skirtumas yra tarp „išstovėti“ ir „sukniubti, nusileisti, pasiduoti“. Vienoje lietuvių kareivių dainoje yra žodžiai: „Mes stovėsime ir nugalėsime.“ Ne sėdėsime koją ant kojos užkėlę, ne gulėsime išsidrėbę, bet stovėsime. Statumas, stovėjimas yra esminė žmogaus pergalė ir statumas, stovėjimas yra esminis laidas į pergalę. Sukniubę ir pasidavę nelaimi.

Tokia vertikalumo – „medžio padėties“ socialinė reikšmė. Ir galbūt dar svarbesnė – dvasinė. Psichologine prasme, išsitiesimas stačiomis žymi nubudusį sąmoningumą. O religine prasme, toji šviesa, į kurią žmogus iškėlė galvą, yra Dievas. Žmogaus būtyje atsirado naujas matmuo – vertikalė ir nauja kryptis – aukštyn. Simboliškai žmogus tarsis virto medžiu. O „radiusiam dangų“ žmogui nebėra nei laiko, nei reikalo lakstyti pirmyn atgal, į kairę ir dešinę paskui grobj, todėl jis ramiai įsišaknyja – įleidžia šaknis į savo žemę, savo tėvynę. Kaip medis.

Tokia galėtų būti medžio reikšmės žmogui apybraiža vos pagal vieną jo savybę – vertikalumą. O kur dar visos kitos...

Karpakėlio pirmasis ąžuolas / Irmanto Gelūno / BNS nuotr.

– Nuo mokyklos suolo daugeliui yra žinomi tokie klasikiniai kūriniai kaip Romualdo Granausko „Gyvenimas po klevu“ arba Vinco Krėvės „Skerdžius“ ir jo liepa. Tai vis apie tą patį – žmogaus ir medžio gyvenimo neatsietumą?

– Taip. Ir kaip skaudžiai, tiesiog dramatiškai čia suskamba virstantis, nuverstas medis! Tragediją lemia ta pati vertikalumo simbolika: kas ką tik buvo vertikalu, statu, tapo nu-versta ir pa-versta, horizontalu, gulsčia. Galima būtų sukurti dokumentinį filmą be žodžių iš vienintelio motyvo – griūvančio nupjauto medžio. Vaizdas visiems reikštų tą patį, ko gero, net jautresni šunys inkštų. Tai tiesiog tragedijos archetipas. Vizualinis pralaimėjimo, prapulties, pražūties kodas.

”

Statumas, stovėjimas yra esminė žmogaus pergalė ir statumas, stovėjimas yra esminis laidas į pergalę. Sukniubę ir pasidavę nelaimi.

Arba įsivaizduokite sodą, giraitę, parką – ir paskui jį visą išpjautą, tik vėjas pusto dulkes tarp kelmų... Medis yra savotiška liniuotė, pagal kurią mes nejučia išmatuojame ir atpažįstame virš galvos esančią erdvę. O dykumoje erdvės virš galvos nėra – tik plynas, plokščias, lėkštas dangaus dangtis. Kai sakome „lėkšta“ – irgi išreiškiame atitinkamą vertybinį santykį.

Medžiai suteikia dangui gelmę. Medžiai – tai pasaulio šventyklos kolonos, laikančios stogą – dangų. Nupjaukite šventą medį, iškirskite medžius ir sugriausite šventyklą. Iškirtus medžius, dangus krenta ant mūsų ir mus sutraiško – padaro plokščius, lėkštus.

Giraitės paunksmėje ne tik slepiamės nuo saulės ar lietaus. Tarp medžių mes atgauname vertikale, gelmę aukštyn. O nupjovus medį, nupjaunama vertikale ir žmogui, nupjaunama žmogaus gelmė.

Štai kodėl kur tik paminamas žmogus, ten griūva ir medis. Ir atvirkščiai: kur pjaunami medžiai, ten paminamas ir griūva žmogus.

– Ar lietuvių santykis su medžiu yra kažkuo išskirtinis nuo kitų kultūrų, ar čia tik veikia tie patys archetipiniai modeliai – Pasaulio medis bei įvairūs jo variantai: Pažinimo medis, Gyvybės medis, Pasaulio ašis?

– Kiek lietuvių tebėra žmonės, tiek pamatą, žinoma, sudaro visuotinės bendražmogiškos prasmės. Tačiau kiekviena tauta turi savitą istoriją, kultūrą, literatūrą, kur šie simboliai įsišaknyja ir išleidžia savitas atžalas. Tyčia vėl pasitelkiau medžio metaforą.

Galima sakyti, kad kiekviena kultūra savaip interpretuoja tuos pačius archetipinius pradus – panašiai kiekvienas orkestras savaip interpretuoja tas pačias simfonijos gaidas.

Dainius Razauskas / Žygimanto Gedvilos / BNS nuotr.

– Kokie kiti mitai, legendos ar pasakojimai apie žmogaus ryšį su medžiais mūsų kultūroje jums atrodo esminiai?

– Neseniai turėjau reikalų su pasaka „Devynkalvis“, apie Elenytę medyje (žurnalo „Būdas“ 2022 m. 6-me numeryje yra įdomi šios pasakos psichologinė interpretacija). Pabėgusi nuo raganos Elenytė pasislepia medyje, kurį atsivijęs grauzia raganos pasiūstas devynkalvis slibinas. Visa Elenytės viltis jos devyni broliai – kad tik spėtų parvykti iš tolimų šalių ir nukauti pabaisą. Priešingu atveju, jeigu slibinas spės nugrauzti medį, šis grius, ir Elenytė pražus. Tad ir šioje pasakoje medžio griūtis reiškia pražūtį – tiek pačiam medžiui, tiek Elenytei. Medžio ir žmogaus likimai neatsiejami.

Medžiai – tai pasaulio šventyklos kolonos, laikančios stogą – dangų. Nupjaukite šventą medį, iškirskite medžius ir sugriausite šventyklą.

Mūsų šiandieniniame pasaulyje, mūsų visuomenėje mitinį devynagalvį slibiną įkūnija medžių pjovėjai. Juk kalbame ne tik apie vieną netikėtai pagarsėjusi nuverstą ąžuolą. Medžiai Lietuvoje nuožmiai pjaunami beveik visą Nepriklausomybės laikotarpį. Pirmiausia Palangos Basanavičiaus alėja, Miniija, Vilniaus vos pervadintas Gedimino prospektas, Vrublevskio, Barbaros Radvilaitės gatvės pačiame sostinės centre – kiekvienoje negailėtingai išpjautos ištisos liepų alėjos. Liepos alėja, kurią sodinant dalyvavo poetas Justinas Marcinkevičius, išpjauta „rekonstruojant“ Sereikiškių sodą (pervadintą Bernardinų). Tokių pavyzdžių aibių aibės po visą Lietuvą.

Tapo įprasta net kapines iškirsti. Mat baisiausias dalykas dabar rudenį krintantys medžių lapai. Iš gyvųjų ir mirusiųjų atimamas kelias į dangų, ir lieka dykvietė. Vieni burzgina benzopjūklus, tokie labai „ūkiški“ (kaip stribai), o kiti sukniubę verkia, negalėdami žmogaus prisišaukti.

Stelmužės ąžuolas / VSTT nuotr.

Devynagalvis slibinas baigia užvaldyti Lietuvos medį, o Elenytė – Lietuvos siela – dreba iš baimės. Ar spės sugrįžti devyni broliai iš tolimųjų kraštų, ispanijų, britanijų ir amerikų? Ar spės sukilti vidiniai mūsų sielos devyni broliai ir nukapati slibinui visas devynias jo galvas – kaip ukrainiečiai ruskiams?

– Kaip apskritai galėtumėte apibendrinti medžio reikšmę Vakarų civilizacijoje?

– Ilgus tūkstančius, šimtus tūkstančių metų visa Vidurio ir Šiaurės Europa gyveno girioje, miške. Ligi pastarųjų kelių šimtų metų Europa buvo sukūrusi „medinę civilizaciją“ (tai ne mano sugalvotas terminas). Žmogus

iš medžio gaminosi beveik viską, kas buvo būtina išgyvenimui ir kultūrai. Žmogus mokėjo viską iš medžio pasigaminti. Dar iš XX a. pradžios žinomas priežodis: „Leisk lietuvių nuogą į mišką, sugrįš ratuotas.“

Atkreipkime dėmesį, kad mūsų žodis *medžiaga* yra tos pačios šaknies kaip *medis*. Ir lietuvių kalba jokia išimtis: lotyniškas *materia* irgi visų pirma reiškė medžio rastą, statybinę medžiagą, medieną. Panašiai graikų *hulē* „materija“. Tad išskirti, kuo medis svarbus europiečiams (neišskiriant lietuvių) būtų keblu. Jis svarbus viskuo.

”

Į medį remiasi ir visa mūsų būtis – tiek kūniška, tiek dvasinė.

Kaip medis, supęs girios žmogų iš visų pusių, tapo jo materialiojo, medžiaginio gyvenimo pagrindu, lygiai taip pat medis tapo ir dvasinio pasaulio ašimi. Mat savo dvasinį, vidinį pasaulį žmogus susikūrė iš materialaus, išorinio pasaulio vaizdinių, atpažindamas juose papildomas perkeltines prasmes. Galima būtų tarti, kad vidinis pasaulis sudarytas iš išorinio pasaulio metaforų. Štai kodėl į medį remiasi ir visa mūsų būtis – tiek kūniška, tiek dvasinė.

– Medžio vaizdinį naujai papildė ir partizaninio karo istorija, todėl dabar mums miškas – tai ir kovos už laisvę erdvė, ir išlikimo galimybė. Beje, ir miškų kirtimo vajaus metu ne kartą teko girdėti: jei bus iškirsti miškai, tai kur mes Lietuvą ginsime? Tad gal šį partizaninį pasakojimą irgi galima būtų įtraukti į šiuolaikinės mitologijos erdvę?

– Laikas apsisuka ir medis nejučia vėl priglobia, globoja, saugo, gelbsti. Kai tik ištinka bėda, žmogus grįžta į jščias – saugią erdvę, slėptuvę, amžiną glėbį, kuriame gyveno ilgus amžius.

Bėda ta, kad dabar miškas jau vargiai bepadėtų ginti šalį, ir ne tik dėl pakitusių karo technologijų, bet ir todėl, kad nebeturime tokių ištisų girių kaip anksčiau. Visas miškas dabar suskaičiuotas, subraižytas kvadratais, įtrauktas į civilizacijos apskaitą ir sąskaitas. Dabar slapstytis miške būtų tas pats, kas supermarketo sandėlyje.

Nukirsto ąžuolo pjautymo darbai / Žygimanto Gedvilos / BNS nuotr.

– Ar galima sakyti, kad medžio samprata mūsų kultūroje, visų pirma, remiasi į kaimišką, žemdirbišką patirtį?

– XIX a. atgimusi Lietuva išties buvo labiau valstietiška, nors vis dėlto nesutikčiau, kad visai tokia. Ir bajorų, buvusių karių, luomo nemažai laiku susivokė – tikrai ne viską nusinešė polonizacija.

Kita vertus, kariai, kaip ir valstiečiai, irgi gyveno mišku, tik santykis su mišku buvo kitoks. Valstiečiui miškas, tiesą sakant, buvo labiau užžėlęs būsimas arimas, žemdirbiai degino miškus ir plėtė dirbamą žemę. O kilmingiesiems miškas buvo medžioklės teritorija. Taigi miškas jiems buvo savaime vertingas, todėl gerbtinas ir saugotinas.

Bet mes nepagrįstai įpratome pernelyg vertinti plytą ir akmenį, o medį menkinti. Ir kai tik koks miestas iki tam tikro amžiaus buvo medinis, mums tai savaime reiškia atsilikimą. O štai mūras – tai jau civilizacija. Tačiau tai gerokai naivu.

Galime prisiminti kelis tūkstantmečius skaičiuojančias senąsias kinų šventyklas: esant reikalui, patręšęs rąstas pakeičiamas, jo vieton įstatomas naujas, ir šventykla stovi toliau. Per tūkstantį metų gal net kelis kartus pasikeičia visi rąstai, o šventykla lieka ir praamžė, ir kartu jauna. Kaip gyvas padaras. Juk mumyse irgi per kelerius metus pasikeičia visos kūno molekulės, bet mes liekame savimi. Mūras palyginti su medžiu šiuo atžvilgiu – tai kaip mumija palyginti su gyva būtybe.

Žinoma, visada yra privalumų ir trūkumų. Gynybos požiūriu, mūras lyg ir atsparesnis už medį. Nors štai Kreivosios pilies, buvusios dabartinio Kalnų parko vietoje, Vytauto atvesti kryžiuočiai negalėjo paimti dvi savaites, o kai paėmė, tai tik dėl išdavystės iš vidaus. Tad mediniai įtvirtinimai išties buvo ganėtinai tvirti – nereikia jų visai nuvertinti.

Mūras palyginti su medžiu šiuo atžvilgiu – tai kaip mumija palyginti su gyva būtybe.

Aišku, gaisro atveju medinis miestas sudega labai greitai. O jei dar stogai šiaudiniai...

Tačiau gyventi mediniame name yra daug maloniau nei mūriniame. Tad manau, kad kitomis technologijomis atsverus medienos trūkumus, žmonės, bent jau mūsų platumų, tikrai galėtų sugrįžti į medinius namus.

Sakote, vėl reikės pjauti mišką? Bet svarbiausia saikas. Niekas juk nesako, kad nevalia esant reikalui nusikirsti medžio ar užsiauginti miško pramoniniais tikslais! Tačiau ir medis medžiui nelygus, ir miškas miškui. Šia prasme erdvės medžio panaudojimui yra daug. Viskas atsiremia į tvarumą arba, tiksliau, tausumą, tausą. Jei gyventume tausiai, vietos žemėje būtų gana ir mums, ir miškui su visa jo gyvybe.

– O medis ir miestas – ar čia įmanomas darnus, tausus sugyvenimas?

– Žinoma, įmanomas, o šiandien tiesiog būtinas. Tik dėl to pirmiausia kalbėčiau ne apie žmogaus santykį su medžiu, o apie žmogaus santykį su žmogumi, kuris pasireiškia ir per aplinką. Arba kitaip, dar giliau: apie skirtingų sąmonės būsenų tarpusavio santykius.

Kiekviename žmoguje telpa viskas – ir dangus, ir pragaras. O žmogus jaučia, galvoja ir elgiasi priklausomai nuo jį užvaldžiusios sąmonės būsenos. Nes bet kurioje padėtyje galima jausti, galvoti ir elgtis kitaip.

Todėl didžiausia grėsmė kyla ne iš išorinio pasaulio, bet iš vidaus, iš tam tikrų žmogaus sąmonės būsenų, kurios gali nepalikti akmens ant akmens, kur jau ten medžio... Gal tiksliau tai net ne sąmonės, o dvasios būsenos, nes jos anaipol ne visos sąmoningos. Karų nesukelia ginklai, karus sukelia žmogaus mintys, jausmai, poelgiai. Nuo jų priklauso žmogaus santykis ir su kitu žmogumi, ir su aplinka.

Didžiausia grėsmė kyla ne iš išorinio pasaulio, bet iš vidaus, iš tam tikrų žmogaus sąmonės būsenų, kurios gali nepalikti akmens ant akmens, kur jau ten medžio...

Visuomeniniai judėjimai, teisinė apsauga, dora politika – visa tai puiku. Tačiau pamatinė visų jų dirva, esminis pagrindas – tai gilioji dvasinė, humanitarinė kultūra. Rūpestis žmogaus vidiniu pasauliu, jo priežiūra ir,

žinoma, visų pirma jo pažinimas. Tas pats, kurio reikalavo užrašas virš Delfų šventyklos durų: „Pažink save.“ Kas iš technologijų, jeigu jos yra panaudojamos žudymui, naikinimui, griovimui? Laimėi, ne visada. Todėl ir medis, ir gamtosauga – tai visų pirma humanitarinės kultūros reikalas.

Šia prasme nieko nėra praktiškesnio už filosofiją. Žinoma, ne akademiinių institucijų kanalizuojamą, ne disertacijomis patvirtinamą filosofiją, bet aną primapradę – būties pagrindų apmąstymą. Tik šitaip šie pagrindai tampa sąmoningi ir žmogus įgauna galią dorai įvertinti savo būtį, o tada – priimti atitinkamus sprendimus ir imtis atitinkamų veiksmų. Žmonių poelgių priežastys yra mintys, todėl jas tiesiog būtina įsisąmoninti, apmąstyti ir perprasti.

Miškas, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, 1907 m / Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus / LIMIS nuotr.

– Šiandien vis daugiau kalbama apie klimato kaitą, o tai iš dalies lemia ir kintantį požiūrį į urbanizuotas teritorijas: žaliosios erdvės mieste jau suvokiamos kaip būtinybė. Nepaisant to, miestų plėtra paprastai visada vyksta gamtos sąskaita.

– Šiandien „plėtrą“ jau turėtume vertinti kaip atgyveną. Pradėkime nuo to, kad žemės paviršiaus plotas ribotas, o dėl klimato atšilimo bei tirpstančių ledynų jo tolydžio tik mažės. Plėtra buvo svarbi tuomet, kai žmogų ištaisai supo girios: vos prasikerti kelią, po metų kitų jis vėl užžėlęs...

Tačiau dabar padėtis visai kitokia. Mes taip užujome gamtą, kad nuolatos nyksta iššios augalų bei gyvūnų rūšys. Negrąžinamai. Bet juk žmogus – irgi viena iš rūšių. Net jei technologijų padedami iš inercijos dar kurį laiką išgyventume dykumoje, kuris sveiko proto žmogus savo noru tai pasirinktų? O kaip tik šitokios nelaimės link ir veda nežabota „plėtra“. Štai kodėl tai neišvengiama atgyvena: arba nevaldoma „plėtra“ į mirtį, arba suvaldytas gyvenimas be „plėtros“.

Mes taip užujome gamtą, kad nuolatos nyksta ištisos augalų bei gyvūnų rūšys. Negražinamai. Bet juk žmogus – irgi viena iš rūšių.

Temos: 5

Medis

Dainius Razauskas

Kultūra

15min kultūra

Pokalbiai

Čia vėl esminė žmogaus dvasios būsena. Nes nuo jos priklauso požiūris į pelną. Savaimė pelnas nėra žmogaus gyvenimo vertas motyvas, tu nesunku įsitikinti ribinėje situacijoje. Gana priešui užpulti šalį, ir iškart pasidaro aišku, kad ekonomika tėra būtina priemonė krašto, tautos gyvybei palaikyti – priemonė, o ne tikslas, ne besąlygiška teisė vieniems kitų sąskaita pelnytis. Kai tik pasipelnymas pasidaro savitikslis, tuomet ir kultūra, ir civilizacija rieda stačiai į pragarą.

Žinoma, siekis pelnytis – vienas iš būtinų žmogaus poreikių. Bet ne vienintelis. Ne ką mažesnis poreikis yra aukotis – aukoti savo gyvenimą, laiką, jėgas, patirtį bendram reikalui, kuris kartu sudaro tavo gyvenimo prasmę. Šiedu poreikiai nebūtinai turi vienas kitam prieštarauti. Žmogus kasdien eina į darbą ir triūsia, kad pelnytų atlygį, kurį neša namo, kad pamaitintų šeimą ir vaikus. Tai tik pats paprasčiausias, kiekvienam akivaizdus pavyzdys. Be šeimos ir vaikų žmogus nežinotų, ką su tuos savo pelnu veikti. Vadinasi, pelnas tėra priemonė aukotis dėl šeimos ir vaikų.

Bet galimas kitoks santykis. Tarkime, žmogus pamato, kad jam užaugo daili dukra, ir nutaria parduoti ją į viešnamį – tegul pelną neša! Tai pelnas, iškeltas į tikslą. Šitokie žmonių tarpusavio santykiai – tai liga, iškrypimas.

Ir atitinkamai žmogaus santykis su gamta, su medžiu. Kai medis trukdo „plėtrai“, vadinasi, stabdo pasipelnymą, tai yra tas pats, kas savo dukrą parduoti į viešnamį. Nes iš tikrųjų visa „plėtra“ verta tiek, kiek ji augina – ne pjauna ir parduoda.